

**ISHLAB CHIQRISH JARAYONIDA ZAMONAVIY
INNOVATSION TIZIMNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH
STRATEGIYASI**

Alimova Nafisa Burxonovna

Xalqaro osiyo universiteti magistranti

Annotatsiya. *Ushbu maqolada ishlab chiqarish jarayonida zamonaviy innovatsion tizimning samaradorligini oshirish strategiyasi Shuningdek, zamonaviy dunyoda innovatsiyalardan keng foydalanish orqali- tadbirkorlikni jadal rivojlantirishga erishish mumkinligi haqida taklif va tavsiyalar berilgan.*

Kalit so'zlar: *innovatsiya, kapital, innovatsion jarayon, ishlab chiqarish omillari, innovatsion strategiya, innovatsion tadbirkorlik.*

Аннотация. *В данной статье даны предложения и рекомендации по стратегии повышения эффективности современной инновационной системы в производственном процессе, а также о том, что за счет широкого использования инноваций в современном мире - возможно ускоренное развитие предпринимательства.*

Ключевые слова: *инновация, капитал, инновационный процесс, факторы производства, инновационная стратегия, инновационное предпринимательство.*

Annotation. *This article offers and recommendations on the strategy for improving the efficiency of a modern innovative system in the production process, as well as the possibility of achieving the rapid development of entrepreneurship - through the widespread use of innovations in the modern world.*

Key words: *innovation, capital, innovation process, production factors, Innovation Strategy, Innovation Entrepreneurship.*

Kirish. Hozirgi vaqtda innovatsiyalar iqtisodiyotni rivojlantirishning eng xarakterli xususiyatlaridan biriga aylanib bormoqda. Yaqinda bu nom ekzotik, noma'lum va hatto professionallar orasida ham unchalik aniq bo'lmagan narsani eslatardi, ammo endi innovatsiyaning o'zi ham, uning tushunchalari ham dunyoni tezda zabt etmoqda. Innovatsion jarayonda jiddiy rol o'ynaydigan va innovatsiyalarni korxonalar uchun strategik resursga aylantiradigan xalqaro kapital bozori kengayib bormoqda, bu borada unga yangi moliyaviy tuzilmalar unga yordam bermoqda.

Insoniyat paydo bo'lgandan buyon ular o'rtasidagi ijtimoiy-iqtisodiy ayirboshlash, shuningdek, ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish munosabatlari to'xtovsiz rivojlanish jarayonini boshidan kechirib kelmoqda. Ayniqsa, o'tgan asrning 80-yillaridan bu jarayon yanada shiddat bilan rivojlanib, XXI asrning dastlabki-yillaridan insonlar ko'z o'ngida texnik va texnikaviy o'zgarishlar sodir bo'ldi. Buning natijasida insoniyat misli ko'rilmagan ijtimoiy-iqtisodiy 6 yutuqlarga erishdi, hayot kechirish shakl va shamoyili sifat va qulaylik jihatidan keskin o'zgardi. mas. – Innovatsiya so'zi lotinchadan - o'zgartirish yoki - zamonaviylashtirish degan ma'noni anglatadi. Innovatsiyada asosiy e'tibor yangilanishga qaratilgan. Bunday yangilanishlar, agar kishilar mavjud me'yor va qoidalar, standart usullardan voz kechib, butunlay yangi yondashuvlarni qo'llab olgandagina ro'y beradi. - Innovatsiyal ancha keng va tarkiban murakkab, mazmunini ochish uchun ko'p tomonlama yondashuvni taqozo etadigan umumiy kategoriya hisoblanadi.

Xususan, O'zbekistonda qabul qilingan ko'plab normativ-huquqiy hujjatlar va ijtimoiy tarmoqlarda keng muhokamaga qo'yilgan qonun loyihalarida o'z aksini topgan. Innovatsion faoliyat to'g'risida 2020 yil 27 iyuldagi O'zbekiston Respublikasining Qonuni, Ilm-fan va ilmiy faoliyat to'g'risida"gi Qonun, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 22 yanvardagi "2017–2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishlari bo'yicha Harakatlar strategiyasini "Faol tadbirkorlik, innovatsion g'oyalar va

texnologiyalarni qo'llab-quvvatlash yili"da amalga oshirishga oid davlat Dasturi to'g'risida"gi prezident farmoni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Iqtisodiyotni rivojlantirish va kambag'allikni qisqartirishga oid davlat siyosatini tubdan yangilash chora-tadbirlari to'g'risida» 2020 yil 26 martdagi PF-5975- son Farmoni , «O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi hamda uning tizim tashkilotlari faoliyatini tashkil etish to'g'risida» 2020 yil 26 martdagi PQ-4653-son, «Aholini tadbirkorlikka jalb qilish tizimini takomillashtirish va tadbirkorlikni rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida» 2020 yil 13 oktabrdagi PQ-4862-son qarorlari, "O'zbekiston Respublikasi iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi huzuridagi tadbirkorlikni rivojlantirish agentligi faoliyatini samarali tashkil etish to'g'risida " 2021 yil 17 fevraldagi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori kabi myoriy hujjatlar shular jumlasidandir. Ushbu hujjatlarni qabul qilishdan maqsad tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish, yangi tadbirkorlarni vujudga keltirish va rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish, innovatsion tizimning salohiyati va samaradorligini oshirishga ko'maklashish, innovatsiyalar uchun qulay bo'lgan normativhuquqiy, moliyaviy va axborot muhitini yaratishdan iborat. Shuningdek, sanoatda raqobatbardoshlik va mahsuldorlikni oshirish, yuqori texnologiyali mahsulotlar ulushini oshirishni rag'batlantirish, ishlab chiqarishni ko'paytirish va ishlab chiqarish va eksport tarkibida ulushni oshirish, innovatsion texnologiyalar va ilg'or boshqaruvni qo'llashni kengaytirishdir. Iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirish, yangi tadbirkorlarni vujudga keltirish orqali tizimning salohiyati va samaradorligini oshirishga ko'maklashish tadqiqot ishining maqsadi hisoblanadi. Tadqiqotning vazifalari esa sanoatda raqobatbardoshlik va mahsuldorlikni oshirish bosqichlarini tadqiq qilish va uning o'ziga xos xususiyatlarini asoslash; yuqori texnologiyali mahsulotlar ulushini oshirishni rag'batlantirish, ishlab chiqarishni ko'paytirish va ishlab chiqarish va eksport tarkibida ulushni oshirish, innovatsion texnologiyalar va ilg'or boshqaruvni qo'llashni kengaytirishra ta'sir qiluvchi omillarni aniqlashdan iboratdir.

Mavzuga doir adabiyotlar tahlili. Ayrim mualliflarning fikricha, an'anaviy

iqtisodiyot ham, boshqa asosda rivojlanayotgan yangi iqtisodiyot ham mavjud. Bizning fikrimizcha, bu ikki modelni qaramaqarshi qo'ymasdan ikkalasining ijobiy tomonlaridan foydalanish maqsadga muvofiq bo'ladi, chunki an'anaviy iqtisodiyot zamirida yangisi asta-sekin rivojlanib borishini namoyish etadi. Darhaqiqat, zamonaviy dunyoda innovatsiyalar ishlab chiqarish omiliga aylangani haqiqatdir. Ma'lumki, an'anaviy ravishda ishlab chiqarishning uchta omili mavjud: yer, mehnat va kapital. Ularni birinchi bo'lib J. B. Sey tahlil qilgan edi.[1] Hozirgi vaqtda bu omillar odatda tadbirkorlarning qobiliyatini va ba'zi mualliflarning fikriga ko'ra, axborot omilini ham o'z ichiga oladi va shu bilan iqtisodiyotni rivojlantirishda axborotning rolini ta'kidlaydi.

Jahonda O'zbekistonning ilmiy-texnologik va iqtisodiy raqobatbardoshligini hal qiluvchi omil bu ishlab chiqarish tarmoqlarining jadal texnologik rivojlantirishdir. Bu strategik rivojlanishni doimiy ravishda kuzatib borish, dasturlar va tadbirlarni amalga oshirishning umumlashtirilgan natijalarini aniqlash, texnologik rivojlanish darajasini baholashni talab qiladi.

Erishilgan darajani miqdoriy baholamasdan, ishlab chiqarishni innovatsion rivojlantirishning ko'p hil jarayonini boshqarish mumkin emas. Bu olimlar va sanoat amaliyotchilarning ishlab chiqarishni texnologik rivojlanish darajasini baholash usullari va vositalarini ishlab chiqishga katta e'tiborini belgilaydi.

Sanoatning texnologik rivojlanishini tushunish uchun ishlab chiqarishni tashkil etish va boshqarishning barcha darajalarida qo'llaniladigan texnologik rivojlanish darajasi baholash metodikasi va ko'rsatkichlari tizimini ishlab chiqish zarur.

Ular kuyidagi tamoilga muvofiq bo'lishi kerak:

1. ko'rsatkichlar iqtisodiy amaliyotda qabul qilingan qiymat birliklarida texnologik rivojlanishning asosiy mohiyatini izchil va etarli darajada aks ettirishi;
2. qabul qilingan ko'rsatkichlarni hisoblash uchun mavjud statistika va buxgalteriya hisobotlari tizimidan foydalanish;
3. xalqaro statistika qoidalarini, milliy hisoblar tizimini qo'llash xorijiy ma'lumotlar bilan taqqoslash imkononi berish kerak;

4. ko'rsatkichlar soni minimal va shu bilan birga texnologik modernizatsiya jarayonini aks ettirish uchun etarli, tegishli emas jarayonlar ko'rsatkichlari bilan yuklanmagan;

5. ko'rsatkichlar ishlab chiqarishning boshlang'ich bo'g'inidan korhona, va tarmoq majmualarga qadar "boshidan to oxirigacha" bo'lishi kerak;

6. yakuniy ko'rsatkichlarni hisoblash murakkab matematik usullarni talab qilmasligi, iqtisodiyot va menejment sohasidagi mutaxassislar uchun tushunarli bo'lishi kerak.

Shakllangan tamoillarga muvofiqlik so'nggi texnologiyalarning muhim xususiyatlarini aniq belgilashni talab qiladi. Ular kapital intensivligining doimiy o'sishi bilan tavsiflanadi. Ko'p texnologiyalar, shuningdek, qimmatbaho xom ashyoni talab qiladi, ishlatilgan uskunalarning yuqori mahsuldorligi ishlab chiqarish jarayonida ishtirok etadigan xom ashyo, material va unga tenglashtirilgan resurslar massasining sezilarli darajada ko'payishiga olib keladi.

Eng yangi texnologiyalar qoida tariqasida, jarayonlarni kompleks mexanizatsiyalash va avtomatlashtirish bilan ajralib turadi, bu esa xodimlar sonining nisbiy (mutloq) pasayishiga olib keladi. Bu korhona kapitalining jonli mehnatga sarflangan mablag'larini kamaytirishga olib keladi, bunga ishlab chiqarishni avtomatlashtirish va yuqori ilmiy intensivlik sharoitida ishchilarning malakasiga yuqori talab etishi kuzatilmoqda.

Zamonaviy texnologik rivojlanishning ta'kidlangan xususiyatlari uchta qo'shimcha ko'rsatkichlar yordamida ishlab chiqarishning texnologik darajasini baholash metodologiyasini taklif qilishga imkon beradi:

1. texnologik yangiliklarni joriy etish natijasida olingan iqtisodiy samaraning aksi sifatida sotilgan kompaniya mahsulotlarining umumiy hajmidagi qo'shilgan qiymatning ulushi;

2. ishlab chiqarishning tadqiqot intensivligi darajasining aksi sifatida xodimlarning umumiy sonidagi yuqori ma'lumotli firma xodimlarining ulushi;

3. Kapitalning funktsional va xarajatlar tarkibi asosiy ko'rsatkichdir.

Ideal holda, uchta ko'rsatkich ham ijobiy o'sish dinamikasiga ega bo'lishi

kerak. Agar ularning vektorlari bir-biriga to'g'ri keladigan bo'lsa va o'sish sur'atlari iloji boricha bir-biriga yaqin bo'lsa, unda ishlab chiqarishning rivojlanishi va uning texnologik darajasining o'zgarishi eng maqbul tarzda sodir bo'ladi. Agar faqat kapitalning funktsional va tannarx tarkibi ko'payib, qo'shimcha qiymatning ulushi kamayib ketsa, bu inson omilini kam baholashni anglatishi mumkin.

Yani, ko'rsatkichlar tizimi ishlab chiqarish texnologiyalari jihatidan bir-biridan juda farq qiladigan turli sanoat korxonalarida shakllanayotgan o'zgarishlarni va vaziyatni etarli darajada aks ettiradi. Ushbu metodologiyani faoliyati to'g'risida noma'lum bo'lgan ob'ektlar, shu jumladan soha va mamlakat miqyosidagi sanoat darajasida batafsil ma'lumotdan foydalanish mumkin deb taxmin mumkin.

Aytib o'tilgan ko'rsatkichlar tizimi natijalarni mumkin bo'lgan haqiqiy ma'lumotlarga ma'lum darajada yaqinlashtirish bilan bashorat qilish vositasi bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyot

1. Казанцев А. К, Д. А. Рубвальтера. NBIC-технологии: инновационная цивилизация XXI века /— М. : ИНФРА-М, 2012. — 383 с.
2. Кузьмина Е. Е., Кузьмина Л. П. Активизация инновационной деятельности — важнейшее условие повышения эффективности использования инвестиций // Вестник РГТЭУ. 2012. №4.
3. Радиевский, М. В. Организация производства: инновационная стратегия устойчивого развития предприятия: учебник / М. В. Радиевский. — М.: Инфра-М, 2010. — 377 с.
4. Сагиева Г.С., Технологический уровень производства российских организаций//Экономика. 2015.№5. с.72-84.
5. Трясцина Н.Ю. Экономический анализ. — М.: ООО «УМЦ Триада», 2018. — 68 с.
6. Тюленев, Л. В. Организация и планирование машиностроительного производства: учеб. пособие для вузов по техническим специальностям / Л. В. Тюленев. — СПб.: Изд. дом «Бизнес-пресса», 2001. — 303 с. 37. Фатхутдинов, Р. А. Организация производства: учебник / Р. А. Фатхутдинов. — М.: Инфра-М, 2000. — 672

c.

7. Backshoring of Production Activities in European Manufacturing. European Manufacturing Survey. Bulletin Nr. 3, December 2014.
8. Jäger A. , Documentation of the German Manufacturing Survey 2012, Fraunhofer ISI, Karlsruhe 2013.
9. Techno-Organisational Innovation in the European Manufacturing Industry, European Manufacturing Survey. Bulletin Nr. 1, Dezember 2005.